

Over Suikerland

Voor leerlingen
van groep 7/8

Esi, haar broertje Yaa en hun slaaf Lano worden in Afrika door twee mannen ontvoerd en naar de kust gebracht, waar een slavenschip wacht. Daar worden de kinderen in het ruim opgesloten. Esi komt uiteindelijk terecht op een suikerplantage aan de andere kant van de oceaan. Ze moet een bezemkast delen met Jantje, zoon van een Amsterdamse opzichter en een zwarte vrouw. Als geheimen over Jantje uitkomen, kunnen Jantje en Esi niet anders dan in actie komen.

Henna
Goudzand
Nahar

Over de makers

Henna Goudzand Nahar schrijft voor kinderen en volwassenen. Eerder schreef ze *Op de rug van Bigy Kayman*, dat werd bekroond met een Bronzen Griffel. Daarnaast schreef ze mee aan voorleesverhalen voor Sesamstraat. Renate Siepel illustreerde de tekeningen in *Suikerland*. Zij maakte eerder het prentenboek *Snipper*.

Auteur Henna Goudzand Nahar
Illustrator Renate Siepel
ISBN 9789045126999
Uitgeverij Em. Querido's Uitgeverij / Singel
Uitgeverijen, Amsterdam 2023

Slaaf of tot slaaf gemaakt?

In *Suikerland* wordt gesproken over slaven. Tijdens de slavernij was dit een veelvoorkomend woord. Omdat *Suikerland* zich afspeelt tijdens de slavernij, is in het boek voor het woord slaven gekozen. Dat geldt ook voor een aantal andere woorden uit die tijd. Nu spreekt men liever over 'tot slaaf gemaakt' in plaats van 'slaaf'. Zo wordt benadrukt dat niemand als slaaf wordt geboren.

Praten over slavernij

Suikerland vertelt hoe het leven in slavernij écht was en biedt een goede aanleiding om hierover te praten in de klas. Er komen heftige gebeurtenissen in het verhaal voor die veel indruk kunnen maken op de leerlingen.

Drie gesprekstips:

- Houd – na het lezen van het boek en voor de klas aan de slag gaat met de lessuggesties – een kringgesprek over slavernij. Zeker voor leerlingen die niet bekend zijn met het onderwerp is dit een goede manier om extra voorkennis op te doen.
- Blijf dicht bij de beleving van de leerlingen. Vraag naar hun eigen gevoelens, alles wat ze zeggen is goed. Wees daarbij niet te bang om persoonlijke vragen te stellen. Vraag bijvoorbeeld: Wat voel je als je dit leest? Waar word je boos van of waar schrok je van?
- Sluit aan bij wat de klas weet. Doe dit door uit te gaan van de vragen die leerlingen zelf hebben. Zorg wel dat de basiskennis voor iedereen duidelijk is, door vragen te stellen als: Wat is een tot slaaf gemaakte? Weten ze dat dit in het verleden echt is gebeurd? Vieren ze Keti Koti? Weet een aantal leerlingen meer over het slavernijverleden? Laat hen er dan over vertellen.

Lessuggestie 1

Ontwikkelingsgebied
studievaardigheden,
wereldoriëntatie en creatieve
ontwikkeling

Nodig
knipvel kaartjes
klassententoonstelling, toegang tot
internet, tekenmaterialen
(A3 tekenpapier, teken- en
kleurpotloden, gum, viltstiften en
fineliners)

Duur opdracht
75-90 minuten

In groepjes

Welkom op de klassententoonstelling

Verdeel de klas in groepjes van 4 tot 6 leerlingen. Ieder groepje trekt een kaartje met daarop een onderwerp (knip de kaartjes voor de start van de les uit het knipvel en maak er een stapeltje van).

Stap 1: informatie verzamelen

Leerlingen starten met elkaar een (online) onderzoek naar het onderwerp dat op hun kaartje staat. De onderwerpen op de kaartjes komen ook terug in het verhaal van *Suikerland* (Keti Koti, kawina muziek, marron, het jaartal 1863, slavenchip en suikerrietplantage).

Geef de leerlingen een aantal tips waar ze hun zoektocht kunnen starten. Naast YouTube en zoeken via zoekmachines, is op de volgende websites geschikte informatie over slavernij te vinden:

- Schooltv.nl
- Canonvannederland.nl
- Slavernijenjj.nl
- De tv-serie [De Slavernij Junior](#) bevat zes afleveringen over slavernij vroeger en nu. In de eerste aflevering komen slavenschepen uitgebreid aan bod. De tweede aflevering gaat over suiker en de suikerplantages.

Help leerlingen op weg met de juiste zoektermen en stuur bij waar nodig. Het is belangrijk dat leerlingen een beeld krijgen van hun onderwerp en dat ze wat feiten en details verzamelen die ze later kunnen gebruiken in een tekening. Geef leerlingen de tip om tijdens het zoeken vast wat aantekeningen te maken.

Stap 2: de kern beschrijven

Zijn de leerlingen klaar met hun onderzoek? Geef ieder groepje 10 minuten de tijd om met elkaar te bespreken wat ze hebben ontdekt. Laat ze een woordweb maken waarin ze hun onderwerp in het midden van een A4'tje schrijven. De informatie die ze hebben gevonden kunnen ze er kort en krachtig omheen schrijven. Vertel de leerlingen dat ze deze informatie straks met elkaar gaan verwerken in een tekening, in de stijl van de illustraties uit *Suikerland*.

De leerlingen bespreken, als hun woordweb klaar is, ook wie wat gaat tekenen. Iedere leerling maakt een eigen tekening, maar alle tekeningen uit het groepje vormen straks samen het verhaal over het

onderwerp dat zij behandelen. Het is dus belangrijk dat leerlingen met elkaar afstemmen wie wat meeneemt in zijn illustratie.

Stap 3: illustreren

De illustraties in *Suikerland* zijn gemaakt door Renate Siepel. Ze schetste eerst alle tekeningen met potlood op papier. De potloodlijnen trok ze over met een fineliner. Daarna scande ze de illustraties en kleurde ze alles in via Photoshop. De planten en groene elementen heeft ze helemaal digitaal gemaakt en later toegevoegd aan haar illustraties.

Laat op het digibord de tekentips van Renate zien aan de leerlingen, of lees ze voor.

Stap 4: presenteren

Is iedereen klaar met zijn tekening? Hang de illustraties op in de klas. Het liefst hangen de 4 tot 6 illustraties per onderwerp bij elkaar. Laat leerlingen zelf meedenken over de juiste presentatie van de tekeningen. Als iedereen klaar is, kan de klassentoonestelling worden geopend! Laat de leerlingen hun tekeningen zelf toelichten en presenteren. Vraag wat ze hebben ontdekt en welke keuzes ze hebben gemaakt om dat in beeld te brengen.

Tip

Leerlingen kunnen net als in het boek onder hun illustratie schrijven wat er gebeurt om zo het verhaal compleet te maken.

Bij het vallen van de avond meerden de rovers aan langs een onbekende rivier.

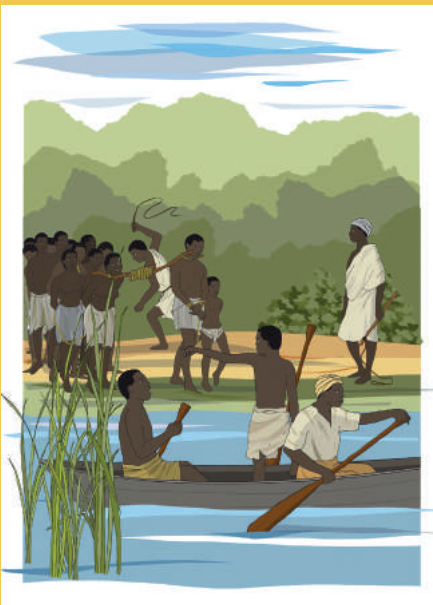
'Wij maken het avondeten en jullie gaan hout sprokkelen!' zei de korte rover tegen Lano, Esi en Yaa.

26

Voor op
het digibord

Tekentips van Renate voor leerlingen:

- Naast de kleurenillustraties in *Suikerland* zie je steeds een paar zinnen staan. Daarmee ging Renate aan het werk. “Ik las de tekst en dacht na over de actie die er te zien moest zijn. Waren de figuren aan het rennen, dansen of stonden ze stil? Wat is er te zien? Daarna ging ik verder met de emotie. Zijn ze droevig, boos of moe?” Kortom: Denk na over de actie die in de tekening te zien is en welke emoties de personen hebben.

- De slavernij in Noord- en Zuid-Amerika vond lang geleden plaats. Denk na welke kleding mensen aan hadden of hoe de huizen eruitzagen. Je kunt hier nog wat extra onderzoek naar doen. Kijk bijvoorbeeld ook eens naar schilderijen uit die tijd en zoek daarnaar op internet.

- Het schetsen is een belangrijke fase. Je beslist hier ook hoeveel mensen je in beeld brengt en hoe en waar je ze op het papier zet. Neem hiervoor je tijd.

- Na het schetsen met potlood kun je de goede lijnen overtrekken met een fineliner. De potloodlijnen gum je daarna weg. Het inkleuren kan met kleurpotloden als leerlingen zacht en precies willen werken. Met viltstiften kan ook als ze liever wat grover en sneller werken.

- Denk aan vogels, planten en bloemen! Renate: “Suriname heeft zulke mooie planten, bloemen en vogels in alle kleuren. Ik zou dat meenemen in je tekening. Een vogel is ook een stuk makkelijker te tekenen dan een mens.”

Tip van Renate:

“Vraag of een klasgenoot model wil zitten of staan als je de emoties gaat schetsen. Uit je hoofd is dit erg moeilijk. Zelfs de schilder Rembrandt had modellen die hem hielpen.”

Lessuggestie 2

Ontwikkelingsgebied
wereldoriëntatie

Duur opdracht
15-20 minuten

Klassikaal

**Bij 'waar'
gaan leerlingen
staan en bij
'niet waar'
blijven
ze zitten.**

Waar of niet waar-quiz

In *Suikerland* leef je mee met Esi, Yaa, Lano en Jantje en ontdek je hoe het leven was in de tijd van slavernij. Lees onderstaande stellingen voor. Vraag na elke stelling: is dit waar of niet waar? Bij 'waar' gaan leerlingen staan en bij 'niet waar' blijven ze zitten. Lees na elke stelling ook de feedback met achtergrondinformatie voor, zodat leerlingen meer te weten komen over deze periode. Laat leerlingen zelf hun score bijhouden van de vragen die ze goed beantwoorden.

1. De tot slaaf gemaakten kwamen uit Suriname: waar of niet waar?

Niet waar! De tot slaaf gemaakten die op de plantages in Suriname moesten werken, werden daar met schepen naartoe gebracht vanuit Afrika. Wereldwijd zijn er in totaal tussen de 11 en 13 miljoen mensen tot slaaf gemaakt. Nederland verhandelde naar schatting bijna 600.000 mannen, vrouwen en kinderen.

2. Er werd veel geld verdiend aan slavernij: waar of niet waar?

Waar! Op de plantages in Suriname en de Nederlandse Antillen werd suiker, koffie en tabak geproduceerd door tot slaaf gemaakten. De producten werden met schepen naar Nederland vervoerd en voor veel geld verkocht. Nederlandse handelaren verdienden hier heel veel geld mee, net als met het verkopen van tot slaafgemaakte mensen.

3. In Amerika was het vroeger normaal om een tot slaaf gemaakte te hebben: waar of niet waar?

Waar! Slavernij betekent eigenlijk dat een mens eigenaar is van een ander mens, en die tot slaaf gemaakte moest vaak zwaar werk doen en krijgt daarvoor niets of weinig betaald. Het is nu verboden, maar vroeger kwam het vaak voor.

4. Tot slaaf gemaakten kregen soms een dagje vrij om uit te rusten van het zware werk: waar of niet waar?

Waar! Soms kregen ze een dagje vrij, maar ze werkten wel zestig tot honderd uur per week in de brandende zon op het land. Tot slaafgemaakte mensen werden vaak niet goed behandeld. Ze kregen zware straffen, hadden weinig te eten en woonden in slecht onderhouden huisjes.

**Bij 'waar'
gaan leerlingen
staan en bij
'niet waar'
blijven
ze zitten.**

5. Nederland was een van de laatste landen die het verbod voor slavernij invoerde: waar of niet waar?

Waar! De omstandigheden waarin de tot slaaf gemaakten leefden en werkten waren zo vreselijk, dat er in 1795 een grote opstand was. In 1814 verbood Nederland de slavenhandel, maar veel tot slaaf gemaakten bleven op de plantage werken en de echte bevrijding liet nog lang op zich wachten. Het echte verbod op slavernij kwam pas in 1863, op 1 juli. De dag waarop nu elk jaar de feestdag Keti Koti wordt gevierd. Die naam betekent: verbroken ketenen en verwijst naar de kettingen waarmee tot slaaf gemaakten werden vastgezet. In Suriname moesten de slaven nog tien jaar langer doorwerken. Veel Surinamers dragen daarom tijdens Keti Koti een badge met het jaartal 1873 erop.

6. Tot slaaf gemaakten werden gebrandmerkt om vluchten tegen te gaan: waar of niet waar?

Waar! Op de slavenschepen kregen tot slaaf gemaakten een brandmerk. Esi, Lano en Yaa krijgen 'DA' op hun borst gebrand, dat staat voor De Arend, de naam van het schip waarmee ze worden vervoerd naar Suriname. Op de plantage waar Esi terecht komt, krijgt ze opnieuw een brandmerk met de naam van haar nieuwe eigenaar. Met dit teken op je lijf was het moeilijker om te ontsnappen of te vluchten, want iedereen kon zo zien waar je vandaan kwam.

Sluit de quiz af door aan de leerlingen te vragen hoeveel vragen de leerlingen goed hebben beantwoord.

Colofon

Deze lesbrief is een uitgave van Em. Querido's Uitgeverij/Singel Uitgeverijen

Redactie Firma Fluks

Vormgeving De Zaak P.

Vaker dit soort lesmateriaal ontvangen? Ga naar www.naarschoolmetquerido.nl en schrijf u in voor de onderwijsnieuwsbrief!

Knipvel kaartjes klassentoonstelling

Keti Koti

**Kawina
muziek**

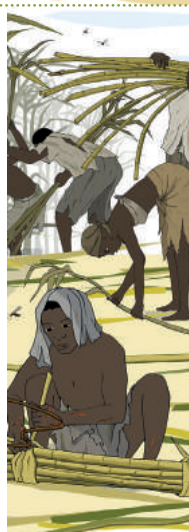
Marron

**Het
jaartal
1863**

**Slaven-
schap**

**Suikerriet-
plantage**